

УДК 93(372.48.) «1930–1941»

М.П. Тупчієнко, ст. викл., канд. іст. наук

Кіровоградський національний технічний університет

**ВИНИКНЕННЯ ТА ПЕРШІ РОКИ ІСНУВАННЯ
КІРОВОГРАДСЬКОГО БУДІВЕЛЬНОГО ТЕХНІКУМУ
(Нарис історії 1930–1941 рр.)**

У статті розглядаються питання виникнення та діяльності Кіровоградського будівельного технікуму у 1930–1941 рр. Аналізуються особливості його підпорядкування, специфіка комплектування викладацько-адміністративного складу та вимоги до організації навчального процесу. Подаються спогади перших випускників про діяльність технікуму.

політехнічна освіта, будівельний технікум, реальне училище

Стаття присвячена одній із складових проблеми виникнення в м. Кіровограді політехнічної освіти, зокрема підготовці висококваліфікованих будівельників. Актуальність цієї теми обумовлена кількома аспектами: по-перше, ювілеєм Кіровоградського національного технічного університету, у якому вже тривалий час готуються фахівці з промислового будівництва; по-друге, в цьому році виповнюється 80 років з дня заснування Зінов'ївського будівельного технікуму – першого навчального закладу, де готувалися фахівці середньої ланки для промислового будівництва.

Дослідженням історії виникнення та діяльності Кіровоградського будівельного технікуму раніше займалися викладачі технікуму. Так, викладач історії Г. Ф. Харченко ще у 1983 році підготувала

фундаментальний рукопис російською мовою, присвячений 50-річчю діяльності технікуму [1]. Ця праця вміщує 101 сторінку машинопису. У праці Г. Ф. Харченко фундаментально простежена історія виникнення, функціонування технікуму. Дослідниця розглядає зміни в підпорядкуванні технікуму на різних етапах його діяльності. У названому рукописі наводяться також спогади випускників технікуму. Водночас, віддаючи данину політичним реаліям, за умов яких готувалося дослідження, автор приділяє значну увагу діяльності партійної організації технікуму, але абсолютно не згадує про репресії, яких зазнали викладачі, технічні працівники та студенти технікуму в часи сталінського тоталітаризму, свідомо змінює першу назву технікуму із Зінов'ївського на Єлисаветградський, оскільки прізвище партійного функціонера 20-30 рр. Зінов'єва було під забороною. Зазначений рукопис після певного редагування цілком заслуговував на опублікування, але доводиться лише жалкувати, що цього не сталося.

Справу Г. Ф. Харченко уже в наш час продовжує викладач Кіровоградського будівельного коледжу І. А. Чернишова. Нею зібраний архів про життя та діяльність технікуму після 1983 р., був підготовлений в електронному варіанті рукопис історії технікуму, який враховував напрацювання її попередниці. Але, на жаль, цей рукопис було втрачено, і нині Інна Анатоліївна працює над його відтворенням.

При підготовці цієї статті автор з доброї волі І. А. Чернишової скористався зібраними нею матеріалами, за що виносить їй щиру подяку. Загалом матеріали щодо початків історії будівельного технікуму в м. Кіровограді автором вже публікувалися в колективній монографії «Технічна освіта на Кіровоградщині: історичний нарис» [2, 69 – 77], але формат монографії не дозволив опублікувати всі наявні матеріали без скорочень. Стаття «Виникнення та перші роки існування будівельного

технікуму (Нарис історії 1930–1945 рр.)» покликана доповнити вже опубліковані раніше матеріали.

Перш ніж безпосередньо розпочати виклад нарису історії перших років існування будівельного технікуму, коротко окреслимо передумови його створення. Після перемоги в громадянській війні новостворена багатонаціональна держава – СРСР – стала першою і поки що єдиною соціалістичною країною в капіталістичному оточенні, що намагалося її бойкотувати, але не могло ігнорувати. Водночас комуністична ідеологія передбачала поширення і панування соціалістичної моделі державності як єдино перспективної в майбутньому. Для цього радянські ідеологи (Л. Троцький) пропонували ведення перманентної соціалістичної революції у світовому масштабі, або ж за Ленінським сценарієм планували перевести за підтримки СРСР майбутні світові імперіалістичні війни у громадянські проти влади капіталу, і, врешті, за третім сценарієм – добитися абсолютної перемоги у неминучому воєнному конфлікті між молодого соціалістичною державою й імперіалістичним світом. Для всього цього необхідно було вирішити кілька взаємопов'язаних між собою завдань: 1) добитися фактичної економічної незалежності СРСР від капіталістичних країн; 2) провести масштабну індустріалізацію напіваграрної країни, що мало дозволити технічно й економічно забезпечити армію; 3) створити і забезпечити технічно найчисельнішу та найпотужнішу армію, здатну перемагати у військових зіткненнях з ідеологічними опонентами комунізму.

Реалізація зазначених вище завдань мала ґрунтуватися на впровадженні в життя теорії К. Маркса про планове передбачуване ведення господарства країни, в основу якого було покладено п'ятирічні цикли (п'ятирічки). Уже у квітні 1929 р. XVI конференція ВКП (б) прийняла «оптимальний» варіант першого п'ятирічного циклу, що мав створити фундамент всієї соціалістичної економіки. Згідно з цим варіантом

400 промислових підприємств із 1500, що планувалися побудувати в СРСР, споруджували в УРСР. Серед них були металургійні заводи Запоріжсталь, Криворіжсталь, Азовсталь, Дніпробуд, Дніпроалюмінійбуд, Крамашбуд і Харківський тракторний завод (ХТЗ).

Країна потребувала значного масиву фахівців в галузі архітектури та будівництва. На черговому Пленумі ЦК ВКП (б) (червень, 1928 р.) було висловлено тезу про різку невідповідність між потребами в кваліфікованих спеціалістах і станом підготовки нових кадрів у ВЗО і технікумах. Тому було запропоновано розширити мережу середніх спеціальних навчальних закладів, звернувши особливу увагу на підготовку техніків. Планувалося додатково створити на території СРСР 172 технікуми для підготовки фахівців технічного напрямку – промисловості, будівництва, транспорту.

У листопаді 1929 р. на Пленумі ЦК ВКП (б) було прийнято спеціальну резолюцію «Про кадри народного господарства». У ній визнавалася незадовільною діяльність щодо перебудови роботи і створення нових ВНЗ і технікумів. Їх кількість для потреб країни визнавалася недостатньою, а тому Держплану, ВРНГ, Наркомзему і Накомпросам союзних республік було запропоновано в 3 – місячний термін розробити план підготовки фахівців вищої і середньої кваліфікації. Крім того, передбачалася передача технікумів із ведення Наркомпросів у ведення ВРНГ і Наркомзему, тоді як за першими залишалося навчально-методичне керівництво освітнім процесом.

Виходячи з цього рішення, в Україні протягом 1929–1930 років проводиться суттєва реорганізація підготовки фахівців із вищою та середньою спеціальною освітою. На базі вже існуючих технікумів було створено 25 технічних ВЗО, ряд професійно-технічних шкіл перетворено в технікуми, відкрито нові технікуми [1, 1].

Одним із таких новостворених технікумів і став Кіровоградський будівельний технікуму. Постановою № 10 Президії Зінов`ївської міськради

від 6 березня 1930 року (протокол № 8/38) міська художня школа була реорганізована в Зінов'ївський будівельний технікум, а вже з 3 квітня того ж року в новому технікумі розпочався повноцінний навчальний процес [3]. Студентів першого набору, які мали відповідну академічну підготовку, на навчання делегували громадські організації робітників і селян. До числа студентів добирали, за рекомендаціями вчителів, також невелику кількість школярів. Спочатку було сформовано дві перші групи, а до осені – ще дві. Віковий діапазон учнів – від 13 до 24 років. Навчання мало тривати два-три роки. Учні зі школи брали до технікуму без іспитів за умови відмінних оцінок з профільюючих предметів і не меншої кількості четвірок з історично-політичних дисциплін та фізкультури [4, 88].

Якщо врахувати, що попередниками міської художньої школи були вечірні рисувальні класи, засновані ще при Єлисаветградському земському реальному училищі (ЄЗРУ), то можна вважати, що й сам технікум є своєрідним логічним продовженням славного свого часу Єлисаветградського земського реального училища. Назва «Зінов'ївський будівельний технікум» у довоєнні роки кілька разів змінювалася разом із перейменуванням самого міста. Так, у 1934 році за «ініціативою» робітничого класу Зінов'євськ отримав назву Кірово, а в 1939 році – Кіровоград. З цього часу технікум називався «Кіровоградський будівельний технікум», на зміну якому прийшла сучасна назва – «Кіровоградський будівельний коледж». Крім того, в червні 1982 р. технікуму було присвоєне ім'я Героя Радянського Союзу В. К. Колісниченка – одного з перших випускників цього навчального закладу (1935 р.).

Протягом вже перших років діяльності технікуму змінювалася не тільки його назва, але й його підпорядкування. 23 липня 1930 р. була прийнята постанова ЦВК і Ради народних комісарів СРСР «Про реорганізацію вузів, технікумів і рабфаків», згідно із якою Зінов'ївський

будівельний технікум разом з іншими технікумами на території УРСР був переданий ВРНГ УРСР з наступною передачею відповідним господарським об'єднанням [4]. А вже наказом Наркомосвіти УРСР і ВДНГ УРСР № 553 від 4 серпня 1930 року технікум був переданий до відання «Укрбудоб'єднання», у підпорядкуванні якого знаходився до 1932 року. З 1932 по 1937 роки технікум підпорядковувався Наркомважпрому СРСР. З виділенням 1937 року зі складу Наркомважпрому СРСР Наркомату оборонної промисловості технікум підпорядковано новому відомству, а в 1939 році він був перепідпорядкований Наркомату озброєнь [1, 2].

У зв'язку з окупацією міста й області німецько-фашистськими військами технікум припинив свою роботу з серпня 1941 року по березень 1944 року.

Зінов'ївська художня школа, на базі якої виник технікум, була розміщена на розі вулиць Леніна й Калініна. Це було триповерхове цегляне приміщення Г-подібної форми, з підвалами. Воно не будувалося для навчальних потреб. Початково це був готель «Меріам». Пізніше частину будівлі займало Єлисаветградське комерційне училище, згодом частину першого поверху займав міський кінотеатр «Червоний партизан», приміщення якого після реконструкції було перетворено в кінофікований актовий зал технікуму.

Другу частину першого поверху споруди технікуму займала їдальня, тоді як на другому та третьому поверхах розташовувалися навчальні класи, бібліотека та адміністративні приміщення. У підвальній частині будівлі знаходилися допоміжні приміщення та лабораторії випробовування матеріалів. Після того, як технікуму передали земельну ділянку сусідньої приватної садиби, були спеціально побудовані приміщення для навчальних майстерень і господарчого призначення (нині це службові приміщення обласного управління СБУ).

Для організації гуртожитку технікуму була передана ще одна приватна садиба по вул. Київській, 10, що складалася із однієї двоповерхової та двох одноповерхових будівель. У ній розташовувалися старшокурсники, тоді як гуртожиток для студентів молодших курсів знаходився у малоприспособованому складському приміщенні в районі центрального ринку. На початку 1935 р. технікуму для розміщення учнів молодших курсів було надано два поверхи в однопід'їздному житловому будинку по вул. К. Маркса, 5/5. Але місць усім студентам не вистачало, тому більша частина учнів була змушена знімати квартири [1, 4].

Не відразу, а лише через п'ять років існування технікуму, протягом 1935 – 1936 років, керівництву та викладачам технікуму вдалося забезпечити необхідним обладнанням всі навчальні кабінети й лабораторії.

Крім того, у розпорядженні технікуму перебував парк будівельних машин і засобів малої механізації, який включав близько трьох десятків одиниць техніки (каменеподрібнювачі, установки для сортування щебеню по фракціях, розчино- й бетономішалки, пневмоустановки, вертикально-підйомні механізми тощо) [1, 5].

Загалом за перші 6 років свого існування технікум по забезпеченню навчального процесу наочними засобами вийшов у число передових навчальних закладів свого профілю.

У довоєнні роки технікум вів активну господарську діяльність. Наявність навчальних майстерень і парку будівельних машин дозволяли випускати готову продукцію: патефонні столики, дерев'яні гудзики, дрібносортні залізобетонні вироби, дитячі коляски тощо. На доходи, що їх отримував технікум від продажу цієї продукції, купувалося лабораторне обладнання, верстати для навчальних майстерень, поповнювався парк машин, комплектувався фонд бібліотеки, купувався м'який інвентар для самодіяльності тощо.

А у заміській зоні технікум мав підсобне господарство, де вирощували овочі та відгодовували свиней, що дозволяло здешевити для учнів харчування в їдальні. Учні самі працювали на господарстві після уроків і у вихідні. Колишні випускники технікуму розповідають: «Завдань щодо посадки, прополки чи збирання врожаю студентам ніхто не давав. Норм не встановлювали. Нам тільки говорили, що потрібно зробити. Ми працювали азартно, з піднесенням, а головне – якісно. Поля наші були чистими, врожаї збирали хороші» [1, 9].

Під час II Світової війни навчальний корпус технікуму був зруйнований вибухом бомби і відновленню не підлягав, а от приміщення навчальних майстерень і господарчі споруди збереглися. Вони після реконструкції використовуються в якості гаражів обласного управління Комітету держбезпеки.

Успішність діяльності навчального закладу з випуску кваліфікованих техніків для промислового будівництва забезпечувалася якісним і самобутнім адміністративно-викладацьким складом технікуму.

Першим директором технікуму, призначеним під час його утворення, став А. С. Шевцов. За спогадами співробітників та учнів, які його пам'ятали, він був людиною високоосвіченою, культурною, чудовим організатором і товаришем. А.С. Шевцов очолив заклад, забезпечив і провів підготовчу роботу для відкриття технікуму. Укомплектував і об'єднав новий колектив, запровадив ділову атмосферу і демократичний стиль роботи. Успішно, в умовах тотального дефіциту, вирішував господарчі та інші складні питання. Серед учнів він був визнаним лідером [1, 24, 80].

Його заступником з навчальної роботи був призначений П. В. Панасюк. Обидва керівники мали педагогічну освіту і значний педагогічний досвід, але не мали досвіду керівництва навчальним закладом галузевого призначення. Тому вже у 1932 р. А.С. Шевцова було

направлено на викладацьку роботу в Полтавське військово-політичне училище, а виконання обов'язків директора технікуму було доручене заступникові з навчальної роботи П.В. Панасюку.

У 1933 р. посаду директора обіймає З.Я. Шрон, але невдовзі на цю посаду було призначено П.Г. Чухрія. Енергійність і чудові організаторські здібності не могли в повній мірі компенсувати відсутність вищої освіти, тому Пантелеймон Григорович був направлений на навчання в Одеський державний університет, де й залишився на викладацькій роботі після завершення навчання.

Заступником директора з навчальної роботи в цей час (1933 р.) став Л.Й. Зайленгер. За освітою педагог, він викладав предмети суспільно-політичного циклу. Учні тих часів відзначали його природжений ораторський хист, його вплив на формування їх світогляду.

У 1935 році керівництво технікуму знову змінилося. Директором було призначено Д.М. Вовчанського, а його заступником з навчальної роботи І.Т. Беліченка. Вони обидва, як і більшість їх попередників, були педагогами зі значним досвідом, але управлінського досвіду не мали, що зумовлювало певні труднощі в роботі. Тому вже в 1936 р. І.Т. Беліченка на посаді змінив Г.В. Пономарьов. Геннадій Володимирович – інженер за фахом. За запитом керівництва технікуму він перевівся із Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту, спочатку обіймав посаду викладача. Його енергія і висока інженерна кваліфікація сприяли значній перебудові роботи всього технікуму. Саме за його ініціативою майстерні паралельно з навчанням почали випускати товари широкого призначення. Навчальна практика учнів була наближена до профілю підготовки відповідних фахівців. Для лабораторій і кабінетів спецдисциплін було придбано значну кількість необхідного обладнання. Було створено й парк будівельних машин. Геннадій Володимирович став

ініціатором використання в навчальному процесі навчальних фільмів, застосування інших видів проекційної апаратури того часу. Все це значно поліпшило підготовку майбутніх фахівців в галузі будівництва. В 1941 р. призваний до війська. У роки війни командував мостобудівним батальйоном, а в повоєнний період продовжив службу в будівельних частинах Радянської Армії. Брав участь в будівництві споруд в районі Байконура. Після демобілізації, з 1964 р. по 1973 р., тобто до виходу на пенсію, працював у Кіровоградському будівельному технікумі викладачем.

У 1938 р. Д.М. Вовчанського на посаді директора змінив Д. М. Матвєєв, за фахом інженер машинобудівного профілю. За спогадами, він був хорошим організатором і приємною людиною. Посаду директора обіймав до 1949 р., з перервою на період окупації міста німецько-фашистськими військами.

Заступником директора з адміністративно-господарської роботи в довоєнний час працював у технікумі Іван Григорович Мірошніченко. За спогадами, він був відповідальним і водночас неспокійним, з хорошими організаторськими здібностями. Завдяки його зусиллям технікум протягом короткого часу «підняв» підсобне господарство і забезпечив їдальню необхідною і дешевою сільськогосподарською продукцією [1, 24 – 25].

На жаль, архівних матеріалів, які могли б пролити світло на склад і життєвий шлях викладачів довоєнного періоду, в технікумі не збереглося. Імена та по батькові деяких із них встановити не вдалося. Таким чином, є змога відновити їх характеристики лише за спогадами колишніх учнів:

І.Т Беліченко – викладач, прийшов у колектив дещо пізніше і відразу став центральною фігурою, ініціатором багатьох цікавих і потрібних справ, ватажком колективу. У пам'яті студентів він залишився добрим і розуміючим товаришем.

М.О. Барулін – геодезист, створив кабінет геодезії.

Ванішевський – художник. У спогадах його називають не інакше, як «натхнений», і завдячують йому першим знайомством з прекрасним образотворчим мистецтвом. Він прищеплював своїм учням любов до творчості. Для усіх охочих організовував уроки малювання на власній холостяцькій квартирі.

З.М. Вольська – створила разом з учнями кабінет технології та організації будівельних робіт.

Г.Б. Дунін-Марцинкевич – архітектор. Діловий, завжди поспішав і був великим життєлюбом. Студентам подобалася його борода і практицизм. За спогадами, студенти багато взяли від нього для життя.

Л.О. Зелінгер – педагог, викладав суспільні предмети. Колишні учні характеризують його не інакше, як «остроумця» і прекрасного оратора. Прищеплював смак до політики, навчив розуміти суспільні явища, на семінарах організовував пристрасні дискусії з актуальних питань суспільно-політичного життя.

В.А. Козачков – інженер, молодий та енергійний. Його заняття з курсу будівельних конструкцій завжди були особливо насичені. З його предмету, незважаючи на складність, ніхто не відставав. Учні буквально підкорювала багатогранність натури викладача, глибока всебічна ерудиція, скромність, делікатність і благородство. Ставився він до всіх тепло і рівно. Мав місце випадок, коли учні не втрималися і нагородили його по-мистецькому прочитану лекцію оплесками.

С.О. Косоногов – інженер. Абсолютний оригінал за спогадами, він був коренастим, завжди охайно одягнений. Читав механіку, опір матеріалів, будівельні матеріали. Він викладав матеріал настільки творчо із заворужуючою віртуозністю, що був названий учнями Сером-фокусником. Учні його побоювалися, але й поважали водночас.

А.Ю. Назаретов – архітектор. Виглядав завжди трохи неуважним і вимазаним крейдою. Його зусиллями було створено кабінет цивільних і промислових споруд.

П.В. Панасюк – педагог, математик. Небагатослівний, педант, але для учнів був цікавим викладачем.

Стрельцов – топограф, завжди у вицвілій формі військового топографа, визначався легкістю, рухливістю, жартівливістю. Був досить вимогливим під час топографічної практики.

І.М. Симонов – інженер, створив кабінет будівельних машин.

М.П. Смірнов – створив кабінет будівельних конструкцій.

Трулісер – педагог, математик. Загальний улюбленець. Мініатюрний і симпатичний. Викладав математичні предмети, супроводжуючи їх афоризмами, жартами, дуже дохідливо все розкладав по полицках. Він навчав учнів послідовного, логічного, математично точного мислення.

П.Г. Уткін – викладач креслення, створив кабінет графіки.

Б.Г. Журавльов – інженер, створив електротехнічну лабораторію.

Крім того, відомо, що викладач Т.М. Сурков сприяв формуванню парку будівельних машин і засобів малої механізації.

Незважаючи на відсутність архівних документів, які б свідчили про особливості педагогічної діяльності викладачів технікуму у зазначений період, є можливість залучити свідчення усної історії – спогади і добру пам'ять самих учнів довоєнних випусків про своїх викладачів. Так, випускник 1934 р. Г.Г. Казиміров згадував: «Не знаю, якими словами можна передати ніжність нашої душі і величезну вдячність, що йде від самого серця. Прийміть, дорогі, від нас, колишніх учнів, земний уклін і вдячність, що йде від самого серця. Не можу пояснити, кому і яким чином вдалося повернути із різних місць в наш технікум цих чудових людей» [1, 25].

Суголосними цим спогадам є й слова випускника 1937 р. М. І. Дротова: «Ми завжди з вдячністю згадували і зараз згадуємо, якою беззавітною працею була праця наших викладачів і наставників. Скільки в них було душевного тепла й щедрості. У своїй справі вони були

справжніми героями. Вони глибокої ночі засиджувалися з нами в аудиторіях або в кімнатах гуртожитку, не рахувалися з тим, що робочий день давно скінчився. Така самовідданість залишила глибокий слід у наших душах і запам'яталася на все життя. Ми завжди прагнули хоч трішки стати схожими на них» [1, 87].

На жаль, не оминула викладацько-студентський склад технікуму хвиля сталінських репресій кінця 30-х років. Всього було заарештовано і засуджено 13 працівників технікуму, а серед них і такі яскраві постаті: П. В. Панасюк (справа № 2785), М.І. Бойцун (справа № 1133), Д.М. Вовчанський (справа № 2288), Г.Б. Дунін-Марцинкевич (справа № 4016), В. В. Кеслер (справа № 6558), а також один студент М.М. Конфедерат (справа № 5600).

Незважаючи на лютування репресій, населення СРСР зберігало натхнений ентузіазм і віру в близьке і прекрасне майбутнє, яке мало бути побудованим його власними руками. Не винятком у цьому були й учні технікуму. За спогадами А.П. Коляди (випускника 1937 р.), студенти до навчання ставилися дуже сумлінно, тим, хто відставав, допомагали як викладачі, так і самі студенти. У навчальних групах приймалися соціалістичні зобов'язання. Велися змагання між групами. Учнів, які б були незацікавлені результатами своєї успішності, не було [1].

Загалом висококваліфікований викладацько-інженерний склад технікуму, добре матеріально-технічне забезпечення навчального процесу сприяли тому, що в довоєнний період у Кіровоградський будівельний технікум приїздили для вивчення досвіду роботи викладачі із технікумів інших областей і навіть республік.

З початку організації технікуму підготовка велася лише за однією спеціальністю – «Промислово-цивільне будівництво», з трирічним терміном навчання.

Протягом 1934–1936 років у Зінов'ївський будівельний технікум переводилися для завершення навчання учні із Пирятинського, Краматорського і Сталінського (нині Донецького) технікумів, оскільки там ані навчальна база, ні викладацький склад не відповідали поставленим вимогам. Загалом протягом довоєнного періоду було підготовлено 996 спеціалістів, техніків-будівельників.

Сприяла набуттю нового фаху і виробнича практика, яка проходила на найбільших будовах СРСР: в містах Запоріжжі, Харкові, Сталінграді, Дніпропетровську, Жданові, Лисичанську та ін. На практиці учні мали змогу отримати розряд і здобути професії каменяра, бетонника, моториста або столяра.

Після завершення навчання випускники технікуму направлялися на будівництво, переважно в міста і райони країни, де зводилися промислові підприємства за першими п'ятирічними планами індустріалізації. 1938 р. місто Комсомольськ-на-Амурі будувало вже 30 випускників технікуму.

Достатнє матеріально-технічне забезпечення, висококваліфікований викладацький склад дозволили ще в 1931 році ГУУзу НКТП СРСР на базі технікуму організувати дворічні вищі інженерно-будівельні курси. На них приймалися особи, що вже мали середню освіту і практичний досвід керівної роботи за спеціальністю. Навчання проводилося без відриву від виробництва. Загалом було підготовлено 16 спеціалістів.

Висока якість підготовки фахівців, висококваліфікований викладацький склад сприяли й тому, що досить часто в технікумі навчаєся по черзі представники різних поколінь однієї родини. Такими є сім'ї Л. В Живицького, С. А. Вінницького, Б. А. Рилова, З. І. Бояринцева, А. П. Коляди та ін. Так, наприклад, три покоління Живицьких закінчило технікум: у 1931 р. – голова роду Лук'ян Володимирович, у 1941 р. – його син Микола Лук'янович, а в 1968 р. – онук Вадим. У 1931 р. закінчив технікум Андрій Іванович Рилов, у

1948 р. – його син Борис Андрійович, через рік – дружина сина Галина Степанівна, а в 1968 р. – онуки Володимир та Олександр [1,13–24].

Незважаючи на матеріальну скруту довоєнних років, керівництво технікуму всіляко підтримувало ініціативу учнів у їх прагненні займатися театральною самодіяльністю. Тому вже в перші роки існування закладу при ньому формується драмгурток під керівництвом студента Олександра Даниленка, який поставив п'єси «Платон Кречет», «Аристократи», «Наталка Полтавка», «Доходне місце», «Чудесний сплав», «У вогненному кільці». За постановку вистави «Платон Кречет» на міській олімпіаді самодіяльних колективів у 1936 р. драмгурток був відзначений грамотою, а в 1937 р. за п'єсу «Доходне місце» колектив нагороджено бюстом Сталіна.

Дещо інша ситуація склалася із заняттям спортом. Країна готувалася до війни, тому урядом стимулювалося заняття учнями військово-прикладними видами спорту. Хоча технікум не мав власного спортивного залу, а тому заняття і восени, і взимку проводилися в актовому залі, все ж у технікумі працювали буквально переповнені учнями спортивні секції: легкої атлетики, волейбольні та баскетбольні, важкої атлетики й боксу, стрількові секції і парашутного спорту. Стрибки здійснювали з парашутної вишки, що знаходилася неподалік, у парку ім. Леніна (нині Ковалівський). У лютому 1936 р. команда лижників технікуму зайняла перше місце на галузевих змаганнях у Москві, хоча цей вид спорту в технікумі й не розвивався. Всі студенти були охоплені складанням обов'язкових норм «ГПО», «ПВХО», «Ворошиловський стрілок». Норми складалися на міському стадіоні в урочистій обстановці. Все це робило заняття спортом необхідним і популярним як серед учнівського складу технікуму, так і в державі в цілому.

У роки II Світової війни, а саме під час окупації міста німецько-фашистськими військами з 1941 по 1944 рр., технікум не працював. Але ні викладачі, ні випускники технікуму не стояли осторонь загальної біди.

Багато з них пішли на фронт. Фронтовиками стали як викладачі М. А. Базулін, Г. В. Пономарьов, М. І. Столін, так і деякі випускники технікуму – Г. Г. Казимиров, М. І. Дротов, І. Є. Дамаскін та ін.

Випускник технікуму 1936 року, Колісніченко Василь Єфремович, таранив німецький бомбардувальник на своєму винищувачеві і не дав скинути бомби на один з промислових об'єктів, що випускав військову продукцію. За цей подвиг він був удостоєний найвищої державної нагороди – звання Героя Радянського Союзу, помертньо.

Постановою Ради Міністрів УРСР № 325 від 10. 06. 1982 року Кіровоградському будівельному технікуму було присвоєне ім'я Василя Єфремовича Колісниченка.'

Загалом із певністю можна сказати, що життєвий шлях перших випускників технікуму є свідченням закону спадковості між викладачами та їх студентами, а саме – неординарні викладачі виховували й неординарних, талановитих студентів. Наведемо для доказу цієї тези кілька прикладів. Випускниця 1932 р. Чайковська Серафима Олексіївна у 1950 р. працювала секретарем Кіровоградського міського партії, а з 1956 р. завідувачем відділу будівництва і комунального господарства Кіровоградського обкому партії. З 1970 р. вона – персональний пенсіонер союзного значення. За роботу в роки війни та у післявоєнний період нагороджена двома орденами «Знак Пошани» та п'ятьма медалями.

У 1933 р. технікум на відмінно закінчив Василь Григорович Зарицький. У його дипломі за № 63 значиться, що він отримав професію техніка-прораба. З початковою освітою, отриманою в церковноприходській школі, В. Г. Зарицький був прийнятий до технікуму лише після письмового зобов'язання стати відмінником вже через півроку. Додаток до його диплому свідчить про успішне виконання ним даного зобов'язання. Після закінчення технікуму В. Г. Зарицький працював на

будовах міст Харкова, Кременчука, Кіровограда. У 1939 р. Василь Григорович був призваний на військову службу. Учасник Великої Вітчизняної війни, а після демобілізації брав участь у відбудові зруйнованого Кіровограда. На будовах міста він пропрацював до виходу на пенсію в 1964 р. Мав цікаве і незвичне для будівельника захоплення – колекціонування та виготовлення смичкових музичних інструментів. За оцінками фахівців, він виготовив 13 високоякісних скрипок, цьому, очевидно, сприяли й навички по обробці дерева, отримані в майстернях технікуму. В його колекції нараховувалося близько 30 інструментів.

Таким чином, перші роки життя Кіровоградського будівельного технікуму, це не стільки скупа й суха статистика кількості викладачів, випускників, одиниць устаткування тощо, скільки сповнене драми, ентузіазму й героїзму життя людей, долі яких були пов'язані з технікумом. Їх самовіддана праця як на викладацькій ниві, так і за студентською партою і сьогодні може бути зразком для наслідування.

Джерела та література

1. Харченко Г.Ф. 50 лет практической деятельности Кировоградского строительного техникума им. Героя Советского Союза В. Є. Колисниченко. 1930–1983 годы. – Кировоград 1983 – 101 с. (рукопис) – Матеріали з особистого архіву Чернишової І.А.
2. Технічна освіта на Кіровоградщині: історичний нарис. – Кіровоград. «Імекс - ЛТД», 2009 – 240 с.
3. Державний архів Кіровоградської області (ДАКО). –Ф. № Р – 242, – Оп. І, – Спр. 524, – Арк. 137 – 39.
4. Центральний Державний архів Жовтневої революції, Вищих органів державної влади і органів державного управління СРСР (ЦДАЖР СРСР), – Ф. 3316, – Оп. 23, – Д. 1120, – Л. 52.

Н. Тупчиенко

Возникновение и первые годы существования Кировоградского строительного техникума (Очерк истории 1930–1941 гг.)

В статье рассказывается о первых годах возникновения и деятельности Кировоградского строительного техникума. Рассматриваются вопросы его подчинения, преподавательско-административного состава, особенностей учебного процесса. Подаются воспоминания о жизни техникума первых его выпускников.

политехническое образование, строительный техникум, реальное училище

N. Tupchienko

Origin and first years existence of Kirovogradskogo build tekhnikuma (Essay of history 1930–1941)

In the article told about the first years of origin and activity of Kirovogradskogo build tekhnikuma. The questions of his submission, prepodavatel'sko-administrativnogo composition, features of educational process are examined. Given flashback about life of tekhnikuma of his first graduating students.

polytechnic education, build tekhnikum, real school